

1) Uula Neitola: Sanaleikkejä ja sadismia. Huumorin elementit Suetoniuksen Tiberius-keisarielämäkerrassa

Esitelmäni koskee roomalaisen historioitsija Gaius Suetonius Tranquilluksen (75-160) käyttämää huumoria osana hänen kirjoittamiaan keisarielämäkertoja. Suetonius oli virkamies keisari Hadrianuksen aikana. Hänet tunnetaan parhaiten teoksestaan *De vita Caesarum*, joka kertoo kahdentoista ensimmäisen keisarin elämästä. Syvennyn esitelmässäni keisari Tiberiusta (42 eaa. – 37 jaa.) käsittelevään elämäkertaan, mistä tein pro gradu -työni. Suetonius tuo keisarielämäkerroissaan esiin merkityksellisellä tavalla hallitsijoiden yksityiselämää, mikä oli uutta roomalaiselle elämäkertakirjallisuudelle. Aiemmin elämäkertakirjallisuus oli tähdännyt hallitsijan poliittisen ja sotilaallisen uran ylistämiseen. Virkamiehenä Suetoniuksella oli pääsy kadonneisiin asiakirjoihin, jotka valottivat hallitsijoiden elämästä muistiin merkittyjä tarinoita ja huhuja. Suetoniuksen kokoamat keisarielämäkerrat ovat kokoelma anekdootteja, välähdyksiä hallitsijan elämän eri vaiheista, joita kirjoittaja käsittelee ulkopuolisen kertojan silmin.

Elämäkerroissa vallitseva narratiivi on hallitsijan luonteen esittely keskustelujen ja toimien kautta. Huumorilla on vahva rooli keisarielämäkerroissa, ja niissä vilisevät intertekstuaalisuudet ja metaforat avautuivat kirjallisuutta tuntevalle yleisölle paremmin kuin nykypäivän lukijalle. Suetoniusta pidetään ”juoruavan historiankirjoituksen” isänä, ja elämäkertoihin on suhtauduttava faktuaalisesti kriittisesti. Samalla kirjoittaja avaa erinomaisen näkymän roomalaisen huumorin keinoihin ja merkitykseen. On mielenkiintoista todeta, miten roomalainen huumori lähentelee meidän aikakautemme brutalismia ja synkkää huumoria.

Esitelmässäni keskityn keisari Tiberiuksen elämäkertaan ja käyn esitelmässäni läpi, millaisia huumorin elementtejä elämäkerta sisältää. Tiberiuksen elämäkerta on erinomainen esimerkki tarkoituksella rakennetusta henkilökuvasta, sillä hänen pitkää keisarikauttaan 14-37 jKr. Augustuksen seuraajana pidettiin epäonnistuneena ja valtakunnalle vahingollisena. Suetonius tuo mielenkiintoisella tavalla esiin roomalaisen mustan huumorin eri puolia esittelemällä Tiberiuksen henkilöahmoa käyttäen roomalaiselle yleisölle tuttuja humoristisia piirteitä sekä myyteistä että verisiltä taisteluareenoilta.

Esitelmässä käyn läpi sekä Suetoniuksen käyttämää huumoria osana kerrontaa sekä Tiberiusta huumorin synnyttäjänä – tämän suuhun usein haluttiin asettaa sitaatteja, jotka selittivät epäselviä tilanteita ja loivat historiografialle loogisuutta. Toisaalta Suetoniuksen käyttämä ronski huumori vaikutti aikanaan historiallisten mielikuvien syntyyn menneisyyden keisareista, ja nuo mielikuvat ovat eläneet meidän aikaamme saakka. Ronskilla huumorilla oli

syynsä ja paikkansa roomalaisessa historiankirjoituksessa ja sen jälkivaikutukset näkyvät kauaskantoisesti.

Olen Uula Neitola, yleisen historian FM Oulun yliopiston historiatieteistä. Viihdyn hyvin Välimeren maissa antiikin eri kasvoja silmäillen ja nostan silloin tällöin väitöskirjaidean pöydälle.

2) Toni Saarinen: Kuolemahuumorin ulottuvuudet internetissä

Ihmiset nauravat kauhistuttaville asioille: onnettomuuksille, kuolemantapauksille sekä yhteiskuntien suurimmille peloille kuten terrori-iskuille ja luonnonmullistuksille. Musta huumori kukkii verkossa poikkeuksellisen vahvana. Mitä tarkoitusta se palvelee, ja mikä on sen salaisuus?

Tein vuonna 2015 kandidaatintutkielmani niin kutsutusta kuolemahuumorista. Tämä huumori leviää erityisesti internetissä, jossa on perustettu jopa yhteisöjä pelkästään mahdollisimman rankoille vitseille. Aivan uusi ilmiö ei kuitenkaan ole kyseessä. Kandidityössäni selvitin ensin tällaisen hirsipuuhumorin ja sen tutkimuksen historiaa 1900-luvun alusta nykypäivään saakka. Historiallisen kehityksen tärkeimmäksi vaikuttimeksi paljastui kutakin aikakautta hallitseva media. Merkittävimmän muutoksen sai aikaan televisio: se teki katastrofeista ja julkisuuden henkilöiden kuolemista laajalle leviävää, ihmiselämän kaikkia osa-alueita hallitsevaa viihdettä, jonka aiheuttamaan ahdistukseen haettiin apua erityisesti huumorista. Internetin aikakaudella ilmiö on edelleen laajentunut ja kasvanut omaksi taiteenlajikseen, eräänlaiseksi kansanomaisen uutisoinnin muodoksi. Tämä anonyymien kommentaattorien harjoittama tiedonvälitys imitoi institutionaalisia medioita.

Nämä huomiot tehtyäni analysoin tutkimuksessani ensisijaisesti huumorin inkongruenssiteorian valossa sitä, millaisia ilmentymiä kuolemahuumori saa ja miksi. Redditin TooSoon-keskustelun alueen suosituimpia vitsejä ja kuvia temaattisesti analysoimalla paljastui kolme merkittävää kategoriaa (katastrofit, julkkisten kuolemat, nykypäivän suurimmat pelot), joissa kaikissa kuolemahuumori saa hieman eri piirteitä.

Nyt palaan aiheeseen ja TooSoonille. Vieläkö loppukesän 2017 huumori keskustelun alueella noudattaa samoja lainalaisuuksia, jotka huomioin kaksi vuotta sitten? Esittelen muutamia TooSoonin suosituimpia uusia vitsejä ja analysoin niitä aiemmassa viitekehyksessä erityisesti inkongruenssiteorian valossa. Esitelmä rinnastuu näin ollen aiempaan tutkielmaan mutta käyttää ajankohtaisempia tilanteita esimerkkeinä.

Toni Saarinen on vapaa kirjoittaja ja kummallisista kulttuuri-ilmiöistä intoileva folkloristiikan maisterivaiheen opiskelija Helsingin yliopistossa.

3) Milla Rajakangas: Kauhistunut nauru ja musta huumori Joe Hillin teoksissa

Tutkin pro gradu -tutkielmassani amerikkalaisen Joe Hillin kolmea teosta kauhistuneen ja epäuskoisen naurun näkökulmasta. Tarkennan teoksien sisältämää mustaa huumoria parodian, satiirin ja groteskin käsitteillä.

Parodian hengessä Kafkalle keimailevan novellin ”You Will Hear the Locust Sing” (2004) päähenkilö Francis Kay herää aamulla muuttuneena jättiläismäiseksi hirviöhyönteiseksi. Toinen novelli ”Best New Horror” (2005) kertoo kauhiantologioiden toimittajasta Eddie Carrollista, joka joutuu keskelle riemukkaan kauhistuttavaa pakojahtia etsiessään uusimpaan antologiaansa vapisuttavaa materiaalia. Romaanissa Horns (2010) Ignatius Perrishille kasvaa paholaismaiset sarvet ja hän päättää pistää pikkukaupungin piruparat vastaamaan teoistaan. Jokaisessa teoksessa päähenkilö tajuaa kauhistuttavan tilanteen olevan pohjimmiltaan erittäin huvittava ja jossain määrin jopa iloa tuottava.

Huumorin keinot kauhukirjallisuudessa eivät ole mikään uusi ilmiö, mutta Hillin teoksissa on nähtävissä eräänlainen kauhun muutoskertomus, joka syntyy nimenomaan naurun kautta. Kauhukirjallisuuden traditiossa on ollut läsnä moraalinen opetus, ihmisyyden ja kollektiivisen tietoisuuden pohtiminen. Hillin edustamassa uudemmassa kauhussa karistetaan huumorin keinoin kauhukertomusten moraalinen lataus, ja välinpitämättömyys perinteisten arvojen katoamista kohtaan tulee osaksi kauhun estetiikkaa. Teokset sijoittuvat siis niin sanottuun postmoraaliseen yhteiskuntaan, jossa pahuus, keinottelu ja valheet ovat osa normaalia elämää ja kaaokseen suhtaudutaan huvittuneesti olkia kohauttamalla.

Joe Hillin teokset tuottavat kauhistuneen naurun tuntemuksen, joka vieraantuu perinteisen kauhun tuottamasta puhtaasta kauhun tunteesta. Teoksissa esiintyvä nauru muodostaa erilaisia merkityskategorioita: huvittunutta inhoa, riemastunutta pakokauhua ja epäuskoista, hysteeristä naurua. Naurulla tarkoitan kohtauksia, joissa teoksien sisällä nauretaan tai kohtauksia, joille todellinen lukija nauraa lukiessaan. Teosten parodisuus, groteski ja satiiri liittyvät koomiseen, joka syntyy rajan ylityksestä: rumuus on ylitsevuotavaa, kauhistuttavat tapahtumaketjut ja absurdit tilanteet menevät liioitteluksi. Teokset parodisoivat kauhun perinteisiä konventioita postmoraalisessa kontekstissään ja luovat omalta osaltaan lukua kauhukirjallisuuden muutoskertomukseen groteskillä muodollaan ja satiirisella sisällöllään.

*Milla Rajakangas, Kirjallisuus, Itä-Suomen yliopisto, Joensuun kampus
Opiskelun ohella olen kiinnostunut kaikenlaisista rappioon liittyvistä asioista.*

4) Sofia Wanström: 'It's just a joke' – A Critical Analysis of Rape Jokes

The internet has made it possible for jokes to spread fast and far, with a lot of different subjects, including rape. The material for this essay has been derived from a joke-website called Sickipedia.net, from its specific subcategory dedicated to rape jokes. Jokes and humor are often considered fundamentally positive phenomena, and thereby they can have no negative consequences. Jokes, it is argued, should not be taken serious because they are per definition unserious, and thereby innocent and harmless. If people contradict jokes, they can be accused of lacking a sense of humor, or being too sensitive. However, jokes always reflect the society in which they are created. As other types of language, jokes are formulated by a discourse, and in turn aid to reestablish said discourse. The discourse on rape can be false and unfavorable to the victims, because it can work to excuse the perpetrator and instead blame the victims for her or his own assault. Using critical discourse analysis and a social theory that differentiates between rebellious and disciplinary functions of humor, this essay considers what kind of discourse is recreated in the jokes and what kind of impact it may have on society. Furthermore, it is considered how this type of humor, which may be regarded by participants as rebellious towards a perceived oppressive political correctness, instead is disciplinary and work to protect social structures that are challenged by feminists. The findings in this analysis suggest that rape jokes reestablish a number of false assumptions regarding rape that are common within the rape discourse. These assumptions are often referred to as rape myths, and among these jokes the myths include; how rape happens, to whom, by whom, as well as the negative consequences it has for the victims. In short, in this essay it is argued that these jokes aid to the establishment of rape culture.

Sofia Wanström is a MA student of Nordic Folkloristics at Åbo Akademi University.

5) Annukka Saaristo: Läpänheittoa ja hauskanpitoa: näkökulmia suomiräpin huumoriin

Suomenkielisen räpin ja huumorin historia ulottuu 1990-luvulle, jolloin Raptorin kaltaiset artistit käyttivät riimitteleviä lauseita kieli poskessa rytmittäen ne biittien päälle. Kokonainen sukupolvi oppi miten kahden rakastavaisen välissä oli rovasti-isä, tai miten Tyyris Tyllerö teki graffiteja eivätkä poliisit kyenneet saamaan häntä kiinni. Osa suomiräpin kuluttajista ja tekijöistä unohtaisi mielellään alkuaikojen listahittihistorian, mutta räpin ja huumorin tiedot eivät ole eriytyneet tänäkään päivänä. Huumoria käytetään edelleen vahvana tehokeinona suomiräpin eri genreissä. Oli kyse sitten listahiteistä tai undergroundista, lainit pursuavat erilaisia hyperbolia, stereotypioita ja sananparsia, joiden tehtävänä on aiheuttaa hymähdyksiä ja naurahduksia. Samalla huumori on keino paljastaa valtasuhteiden ongelmia ja toisaalta asettaa kyseenalaiseksi yleisenä nähtyjä totuuksia. Rapparit leikittelevät myös erilaisilla

rooleilla ja hahmoilla, joiden kautta he voivat tehdä pilaa itsestään ja muista. Sidos huumoripitoisen kansanperinteen ja suomiräpin välillä on siis vahva.

Millaista sitten on suomiräpin huumori tässä ajassa ja mitä sillä pyritään sanomaan? Minkä tyyppistä perinneaineistoa ja monen kirjavia viittauksia riimitellään laineihin ja millaiset huumorin keinot ovat käytössä tämän hetken suomiräpissä?

HuK Annukka Saaristo opiskelee pääaineenaan folkloristiikkaa Helsingin yliopistolla ja perehtyy pro gradussaan suomiräpin kotiseutuidentiteetteihin, mutta eksyy tässä esitelmässä huumorin ja räpin yhtymäkohtien valottamiseen (joka sekkin on folkloristiikan opiskelijalle melkoisen mukava ajatuspolku).

Avainsanat: rap, hip hop, huumori, kansanperinne, riimi, vitsit

6) Tuomas Äystö: Saako pyhälle nauraa? Uskonnon pilkkaan liittyviä rajankäyntejä Suomessa

Esityksessäni tarkastelen uskonnon pilkkaa Suomessa keskittyen erityisesti tapauksiin, joihin on assosioitu huumorielementti. Puran aihetta media- ja viranomaiskäsittelyn kautta. Käytän pääesimerkkeinä Ville Rannan Muhammad-sarjakuvia ja vapaa-ajattelijoiden kristinuskoon liittyneitä pilakuvia, mutta esitelmä pohjautuu viime kädessä uskonnon pilkkaa laaja-alaisemmin koskevaan väitöstutkimukseeni. Esitykseni pääväite on, että uskonnosta saa Suomessa tehdä pilkkaa (humoristisesti tai muutoin) varsin vapaasti ilman oikeudellisia tai muunlaisia seurauksia: tapaukset, joista on koitunut tekijöille seurauksia, ovat poikkeuksellisia. Toisaalta huumorikulttuuri on ei-kristillisiin, uskonnollisiin asiayhteyksiin liittyen vasta kehityksessä Suomessa. Humoristisuus ei sinällään kuitenkaan ole oikeudellisesti kovin merkittävä arviointiperuste, eli humoristisuus harvoin ratkaisee, joutuuko esimerkiksi tekijä oikeudelliseen vastuuseen. Pohdin myös, kohdellaanko eri uskontoja eri tavoin: joutuuko esimerkiksi islamia pilkkaamalla vaikeuksiin helpommin. Tarjoan tähän kysymykseen myöntävää vastausta, jonka mukaan on kuitenkin huomioitava myös eri uskontoihin kohdistuva (niin määrällisesti kuin laadullisesti) erilainen julkinen huomio, sekä ihmisryhmien toisistaan poikkeavat yhteiskunnalliset asemat.

Tuomas Äystö on tohtorikoulutettava Turun yliopiston uskontotieteessä. Hänen väitöskirjansa käsittelee uskonnon pilkkaa yhteiskunnallisena huolenaiheena 2000-luvun Suomessa.